

Hoe het antwoord op
de Covid-19-crisis
onze samenleving veerkrachtiger
en rechtvaardiger kan maken

27 MAART 2020

GREENPEACE

De pandemie waar we nu mee te maken hebben, laat zien hoe kwetsbaar onze geglobaliseerde samenleving is. In navolging van andere landen doet België er alles aan om op vlak van gezondheidsimpact het ergste te voorkomen door strikte beschermingsmaatregelen te installeren. Tegelijk neemt onze regering, samen met de Economic Risk Management Group, beslissingen om de economie overeind te houden in overeenstemming met het beleid van de Europese Commissie en de Europese Centrale Bank.

Greenpeace pleit ervoor dat alle maatregelen in de strijd tegen het Covid-19-virus duurzaam zijn en een oplossing bieden voor de ongelijkheid en de milieuschade die het huidige sociaal- economische model onherroepelijk veroorzaakt. Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties António Guterres stelt het als volgt: “We hebben de verantwoordelijkheid om beter te herstellen dan na de financiële crisis in 2008.”

Greenpeace roept daarom, samen met vele anderen, op om alle uitgaven in te zetten om een betere en veerkrachtige samenleving op te bouwen. Dat wil zeggen: een samenleving met betere gezondheidszorg, arbeidsnormen, sociale bescherming en milieubescherming. Economische steun op korte termijn moet daarom afgestemd zijn op deze langetermijnprioriteiten voor onze samenleving. Vooral in tijden van crisis is een stabiele richting op lange termijn enorm belangrijk.

De huidige crisis en de daaruit voortvloeiende economische problemen tonen meer dan ooit aan dat de **sociale en economische transitie zowel rechtvaardig als groen moet zijn**. De uitgaven en beslissingen in het kader van de Covid-19-crisis, moeten zowel op Belgisch als op Europees niveau:

- **Gestoeld zijn op de EU-waarden**, zoals democratie en gelijkheid, die zijn vastgelegd in de EU-verdragen, het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie en de Europese pijler van sociale rechten.
- **Gebaseerd zijn op zorg en respect voor elkaar, natuur, milieu en op de wetenschap**. Zoals de regionale directeur van de Wereldgezondheidsorganisatie voor Europa zegt, kan er in dergelijke tijden "geen twijfel over bestaan dat het aloude voorzorgsprincipe als leidraad moet dienen voor onze beslissingen".
- **In overeenstemming zijn met het klimaatakkoord van Parijs**: energiesubsidies, financiering in het kader van het gemeenschappelijk landbouwbeleid van de EU en cohesie- en structurele fondsen.
- **Investeren in mensen en voorkomen dat vervuilende industrieën onvoorwaardelijk publieke middelen krijgen toegestopt**. Overheidsgeld moet prioritair geïnvesteerd worden in een nieuwe start en ons helpen onze samenleving om te vormen tot een samenleving waarin we echt voor elkaar en al het leven op onze planeet zorgen.

FOCUS OP MENSEN, NIET OP GROTE VERVUILERS

Zorg ervoor dat personen die in nood verkeren als gevolg van de Covid-19-crisis **voldoende compensatie** krijgen - met extra aandacht voor zij die zich al in een kwetsbare positie bevonden voor de crisis. Het beleid inzake volksgezondheid moet de belangen van de minstbedeelden centraal stellen om het risico te vermijden dat de ongelijkheidskloof en het armoedeniveau toenemen, zoals het geval was na de financiële crisis van 2008.

Kies voor een grondige herziening van zowel tijdelijke uitgaven als begrotingen en fiscale regimes om de uitdagingen waar we voor staan het hoofd te bieden, en om nieuwe antwoorden te bieden op de groeiende ongelijkheid. **In plaats van de gaten in het huidige economische model te proberen dichten, moet er worden geïnvesteerd in systemen die mens, natuur en planeet ondersteunen.** Concreet betekent dit volop investeren in een rechtvaardige, groene en door de gemeenschap geleide overgang naar een koolstofvrije economie, een rechtvaardige en groene fiscaliteit, hoogwaardige banen die mensen ook in tijden van crisis ondersteunen, en openbare diensten die als essentiële collectieve goederen worden behandeld, zoals gezondheidszorg, onderwijs, sociale zorg, toegankelijk openbaar vervoer en toegang tot culturele instellingen.

FOCUS OP MENSEN, NIET OP GROTE VERVUILERS

Stop met onze samenleving kapot te bezuinigen - ook op de lange termijn - en begin met het bevorderen van welzijn. Maak van het Stabiliteits- en Groeipact van de EU een **sociaal-ecologisch pact** dat prioriteit geeft aan en investeert in het welzijn van mensen en het behoud en de bescherming van onze natuurlijke omgeving. De EU-richtlijnen voor de uitgaven van financiële instellingen en bedrijven moeten worden aangepast: er moeten sociale clausules worden toegevoegd die de rechten van werknemers beschermen, en activiteiten die schadelijk zijn voor ons milieu en onze gezondheid moeten worden uitgesloten.

Investeer in mensen, niet in vervuilende industrieën. Wanneer regeringen financiële steun overwegen, moet die niet alleen afhankelijk worden gemaakt van het opstellen en uitvoeren van concrete transitieplannen in lijn met het klimaatakkoord van Parijs, maar ook van sociale bescherming voor werknemers. Voor zwaar vervuilende industrieën moet er extra op gelet worden dat middelen die bedoeld zijn om werknemers te ondersteunen niet worden gebruikt om bedrijfsbelangen te behartigen of om milieuverwoestende praktijken of de salarissen van leidinggevenden in stand te houden.

FOCUS OP MENSEN, NIET OP GROTE VERVUILERS

Maak van werknemersrechten een prioriteit. Sinds de recessie van 2008 zijn de rechten van werknemers in de hele EU langzaam ontmanteld: van de 'klusjeseconomie' tot 'flexibele' contracten. Dergelijke arbeidsomstandigheden dwingen mensen ertoe om te werken wanneer ze dat niet zouden moeten doen, ook belangrijk in het geval van de Covid-19-crisis omdat ze zo ziekten mee helpen verspreiden.

De rechten van de werknemers en de collectieve onderhandelingen moeten voor alle bedrijfstakken worden gewaarborgd.

De beroepen die vandaag ondergewaardeerd en vaak onderbetaald worden en die cruciaal zijn in de strijd tegen het Covid-19-virus moeten zo snel mogelijk geherwaardeerd worden. Wij denken onder meer aan verplegend en verzorgend personeel, huishoudhulpen, vuilnisophalers, schijnzelfstandige voedselkoeriers en supermarktpersoneel.

DRAAG ZORG VOOR DE PLANEET

De klimaat- en biodiversiteitscrisis plaatst ons voor steeds grotere uitdagingen. Hoe langer we wachten om de broeikasgasuitstoot te verminderen en de biodiversiteit te beschermen, hoe groter de kost qua mensenlevens en inkomensverlies, hoe groter de schade die we toebrengen aan de planeet, hoe groter de financiële kater en hoe ongelijker de verdeling van de impact en de lasten.

De huidige crisis is een **wake-upcall om bevolking, natuur en planeet te beschermen** door minstens 65% minder broeikasgassen uit te stoten tegen 2030 en een sterke Europese Biodiversiteitsstrategie te implementeren. De Belgische regio's moeten hier telkens hun duit in het zakje doen. Zowel op federaal als op regionaal niveau moet ingezet worden op hernieuwbare economische ontwikkeling in lijn met de 1,5°C-doelstelling uit het klimaatakkoord van Parijs en in synergie met de natuur, naar het voorbeeld van het Marien Ruimtelijk Plan.

De steunmaatregelen in het kader van de Covid-19-crisis moeten gebruikt worden om ons beter uit te rusten om zowel de klimaat- als de biodiversiteitscrisis het hoofd te bieden. Na de financiële crisis van 2008, vloeiden publieke middelen echter disproportioneel naar vervuilende industrieën en het meest welvarende deel van de samenleving. Zo groeide de ongelijkheid nog meer en werden de industrieën die de klimaatcrisis veroorzaken overeind gehouden. We hebben vandaag niet meer de tijd om dezelfde fout opnieuw te maken. Alle Belgische regeringen en de Economic Risk Management Group moeten hun steunmaatregelen richten op een **verschuiving van onze economie en samenleving naar klimaatneutraliteit tegen 2040**, door te investeren in echte klimaatoplossingen die ten goede komen aan zo veel mogelijk mensen.

DRAAG ZORG VOOR DE PLANEET

Transport

De uitstoot van transport is een erg belangrijke factor in de Belgische broeikasgasuitstoot. **Een gedurfd klimaatbeleid is nodig om die uitstoot drastisch te doen dalen.** Deze transformatie vergt een ongekende afname van de afgelegde kilometers, een snelle modal shift naar klimaatvriendelijke alternatieven en een shift naar fossielvrije technologie. Een terugkeer naar business as usual in de transportsector is met andere woorden absoluut niet duurzaam voor het klimaat of onze gezondheid. **De Covid-19-crisis kan een keerpunt worden in de transformatie van onze mobiliteit.**

Door de quasi afwezigheid van autoverkeer worden tijdens deze crisis ook opnieuw de alledaagse externe effecten daarvan erg 'zichtbaar', door het ontbreken van lawaai, vervuiling en files. Toch is het maar de vraag of de huidige crisis het mobiliteitsgedrag ook op lange termijn zal veranderen, bv. ten gunste van de fiets, het openbaar vervoer en elektrische deelmobiliteit. **Specifieke investeringen in de nasleep van deze crisis in het spoornetwerk en het openbaar vervoer, fietsinfrastructuur en gedeelde elektrische mobiliteit** (bv. doordachte publieke laadinfrastructuur) kunnen daarvoor zorgen en zowel jobs, klimaatwinst als gezondheidswinst opleveren.

DRAAG ZORG VOOR DE PLANEET

Transport

Mogelijke **overheidssteun aan de luchtvaart** (en andere vervuilende industrieën) moet hand in hand gaan met **sociale- en milieuvorwaarden**. Koppel de steun aan zekerheid voor werknemers, niet voor aandeelhouders, en (op termijn) aan opleiding voor klimaatvriendelijke jobs in andere sectoren zoals het spoor en het openbaar vervoer. De steun kan ook enkel wanneer luchtvaartmaatschappijen en luchthavens zich engageren tot ambitieuze klimaatplannen in lijn met het klimaatakkoord van Parijs, en akkoord gaan met politieke klimaatmaatregelen zoals een kerosinetaks om dat concreet te maken. Het zou fataal zijn voor het klimaatbeleid als overheden de luchtvaartsector zouden toelaten om na de crisis burgers op te roepen om "meer te vliegen" en urgente klimaatmaatregelen - ook in de luchtvaartsector - zouden uitstellen of versoepelen.

DRAAG ZORG VOOR DE PLANEET

Energie

Op korte termijn kunnen **bijkomende investeringen in energie-efficiënte renovaties en kleinschalige zonnepaneelinstallaties** de economie ondersteunen en lokale werkgelegenheid garanderen. Versoepel daarom de toekenningscriteria van renteloze leningen voor energie-efficiënte renovaties, breid hun toepassingsgebied uit tot de installatie van residentiële zonnepanelen en promoot het gebruik ervan; herzie het wetgevend kader zodat het financieel interessant wordt om het beschikbare dakoppervlak maximaal te benutten en meer te produceren dan het eigen verbruik; werk regelgeving uit om collectief zonnedelen mogelijk te maken en herzie de netwerkvergoeding hiervoor. Maak intussen werk van een ambitieuze omzetting van de Europese hernieuwbare-energie-richtlijn die ondersteuning biedt aan hernieuwbare-energiegemeenschappen.

Waar nodig moeten inteken- of opleverdeadlines voor grotere hernieuwbare energieprojecten herzien worden zodat investeerders niet in de problemen komen. Bovendien moet het **tenderingproces voor de nieuwe offshore windmolenparken** zo snel mogelijk opgestart worden, om zo een tijdsbuffer in te bouwen om tegen 2025 ten minste 700 MW te realiseren. Om deze projecten een eerlijke kans te geven is het essentieel dat wordt vastgehouden aan de wettelijk vastgelegde kernuitstap zodat de integratie van hernieuwbare energie op het net niet in het gedrang komt door de productie van artificieel goedkopere en niet-flexibele kernenergie.

DRAAG ZORG VOOR DE PLANEET

Landbouw

In tijden van sociale en economische instabiliteit is het van groot belang dat gezond, ecologisch en hoofdzakelijk plantaardig voedsel in hoge mate beschikbaar en betaalbaar is. Dat kan de overheid doen door de initiatieven van kleinschalige landbouwers en lokale, alternatieve voedselnetwerken naar de consument toe te promoten, zodat gezond lokaal en ecologisch geproduceerd voedsel toegankelijk is voor iedereen.

Meer dan een derde van het Europese budget is bestemd voor landbouwsubsidies. Bij de hervorming van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid moeten deze publieke middelen geheroriënteerd worden. In plaats van steun voor niet-levensvatbare industriële ondernemingen en niet-duurzame landbouwpraktijken, moet er een verschuiving komen naar meer ecologische landbouwpraktijken die deel uitmaken van een divers en veerkrachtig voedsel- en landbouwmodel dat de biodiversiteit beschermt en herstelt. De drie gewestregeringen, en in het bijzonder Vlaanderen en Wallonië, hebben de hefboom daarvoor in handen via de strategische Gemeenschappelijk Landbouw Beleidsplannen die ze moeten neerleggen bij de Europese Commissie. Zij moeten de kringlooplandbouw ondersteunen en daarbij op zoek gaan naar win-wins op economisch, sociaal en milieuvlak. De gewestregeringen moeten ook toezien op de strikte toepassing van belangrijke Europese richtlijnen zoals de Habitatrictlijn en de Nitraatrichtlijn.

DRAAG ZORG VOOR DE PLANEET

Grondstoffen

De overgang naar een sociale, groene en hernieuwbare economie vergt ook een overgang met betrekking tot de herkomst en het gebruik van de grondstoffen die daarvoor nodig zijn. De rooibouw op onze planeet moet stoppen. Onze overheden moeten een boost geven aan de circulaire deeleconomie, om te vermijden dat voor het winnen van zeldzame metalen steeds meer kwetsbare ecosystemen op land en in de diepzee vernietigd worden. Dat houdt in dat er meer ingezet moet worden op lokaal hergebruik, levensduurverlenging en herstel van producten. Daarnaast moet er werk gemaakt worden van een duurzame, circulaire batterijketen zoals voorzien in de Europese Green Deal, waarbij ook ingezet moet worden op een hoger terugwinningspercentage voor cruciale energiematerialen.

BESCHERM DE DEMOCRATIE

Het Handvest van de Grondrechten geeft EU-burgers het recht op een privéleven (artikel 7) en de bescherming van persoonsgegevens (artikel 8). In de huidige omstandigheden moet de EU ervoor zorgen dat nationale en regionale overheden zeer omzichtig omgaan met noodmaatregelen die een inbreuk zijn op de privacy van mensen, zoals het tracken van bewegingen via locatiegegevens van smartphones. Absolute voorwaarde is dat deze maatregelen enkel de volksgezondheid dienen en als dusdanig proportioneel en maximaal beperkt in de tijd zijn. Bovendien moeten overheden transparantie en verantwoording garanderen bij de verwerking van persoonsgegevens.

Verzekeren dat de regels die in het kader van een nationale noodsituatie zijn ontwikkeld, alleen rechtstreeks van toepassing zijn op de noodsituatie. Regeringen mogen zichzelf geen extra bevoegdheden geven die na afloop van de crisis in stand worden gehouden of die verder gaan dan wat nodig is om de crisis in te dammen.

Ondanks het feit dat het Belgische Parlement de federale regering bijzondere bevoegdheden toeweest, is het absoluut noodzakelijk om de transparantie in de besluitvorming te verzekeren zodat er geen voorafnames gebeuren op de beslissingen die na de crisisperiode genomen zullen moeten worden. Hierbij moeten de gezondheidsnormen gerespecteerd worden die momenteel van kracht zijn.